

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Кафедра історії філософії філософського факультету

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з навчальної роботи

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛОГІКА (09.00.06)

для напрямку підготовки – 6.030201 „міжнародні відносини”
факультету міжнародних відносин

Кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП)

Львів – 2009

ЛОГІКА. Робоча програма навчальної дисципліни для студентів I курсу навчання за напрямом підготовки 6.030201 „міжнародні відносини” факультету міжнародних відносин. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка; Видання філософського факультету; Серія: методичні матеріали, 2009. - 23 с.

Розробники: Бовтач Світлана Володимирівна, асистент кафедри історії філософії.

Робоча програма затверджена
на засіданні кафедри історії філософії
філософського факультету

Протокол № 1 від “07” вересня 2009 р.

Завідувач кафедрою історії філософії _____ (проф., д.філос.н. Пашук А.І.)
“ _____ ” _____ 2009 р.

Схвалено методичною комісією за напрямом підготовки 6.030201 „міжнародні відносини”
Протокол № ____ від “ _____ ” _____ 2009 р.

“ _____ ” _____ 2009 р. Голова _____ (проф. І.М.Грабинський)

1. Опис навчальної дисципліни

Витяг з навчального плану факультету міжнародних відносин робочої програми навчальної дисципліни “ЛОГІКА”

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів: 2	Галузь знань: 0302 міжнародні відносини	Нормативна дисципліна з циклу гуманітарної і соціально-економічної підготовки	
Модуль: 1	Напрямок: 6.030201 - міжнародні відносини	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 3	Спеціальність: /немає/	1-й	-
Курсова робота: /немає/		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин: 72 год.		1-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи студента – 2 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Лекції</i>	
		18 год.	-
		<i>Семінарські заняття</i>	
		18 год.	-
		<i>Контрольна робота</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		36 год.	-
		ІНДЗ: –	
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
для денної форми навчання – 36 год. : 36 год.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Вивчення науки логіки виступає не лише необхідною умовою формування високого рівня логічної культури мислення особи, здатної свідомо контролювати хід своїх думок, але й сприяє розвитку природних можливостей розумової діяльності студента, підвищує його творчий науково-дослідницький потенціал.

Методика викладання дисципліни “Логіка” у Львівському національному університеті імені Івана Франка передбачає використання як прийомів традиційної аристотелівської логіки, так і врахування досягнень різних напрямків сучасної формальної логіки.

Робоча програма з дисципліни „Логіка” складена на базі освітньо-професійної програми, типової навчальної програми та нормативних документів з впровадження КМСОНП у ЛНУ ім. Івана Франка.

2.1. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни “Логіка” – формування і вдосконалення логічної культури мислення студентів, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, розвиток у них навичок до абстрактного та критичного мислення. Знання форм і процедур розумової діяльності, загальних закономірностей процесів раціонального пізнання та критеріїв побудови правильних міркувань дозволяє кожній людині, зокрема й студентам, ефективно використовувати основний “інструментарій” абстрактного мислення в теоретико-пізнавальній діяльності, а усвідомлення механізмів формування наукових знань та їх критичного аналізу сприяє підвищенню ефективності засвоєння результатів науково-соціальних досліджень. Окрім того, здобуття фахових знань поряд із розвитком навичок до критичного мислення, здобуттям відповідних знань щодо коректних стратегічних та тактичних прийомів використання аргументації в процесі суперечок сприятиме тому, що майбутні випускники факультету міжнародних відносин ЛНУ ім.І.Франка гідно представлятимуть інтереси України на міжнародній арені XXI сторіччя.

2.2. ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Завдання викладання дисципліни “Логіка” полягає у тому, щоб:

1) ознайомити студентів, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, із теоретичними основами логіки як філософської науки про процедуру правильного, аналітичного, критичного мислення; способами його організації та законами, дотримання котрих забезпечує формальну правильність здійснення інтелектуальних операцій і є умовою їх практичної ефективності;

2) на понятійному рівні розкрити студентам тенденції історичного розвитку сучасної логіки як галузі філософського і методологічного знання;

3) навчити студентів, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, практичним навичкам формування логічної культури мислення; критичного аналізу соціально-політичних текстів; побудови логічно нормованих повідомлень (як під час усних відповідей, так і при написанні наукових робіт); освоєння прийомів формування логічної аргументації при проведенні полемік та дискусій з фахової тематики тощо.

2.3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті вивчення „Логіки” бакалавр з міжнародних відносин *повинен знати*:

а) на *понятійному* рівні – об'єкт та предмет вивчення логіки як науки; логічні основи аналізу мови як засобу виразу думок; основні форми абстрактного мислення та логічні закони, які виражають суттєві зв'язки між думками в процесі міркувань; способи визначення істинності висловлювань та особливості логічних методів, що використовуються в теоретико-пізнавальній діяльності;

б) на *фундаментальному* рівні – структуру та різновиди основних форм мислення; типи об'єктивно існуючих зв'язків та відношень між структурними елементами думки; вимоги формально-логічних законів, дотримання яких визначає логічну правильність розсудів;

в) на *практично-теоретичному* рівні – правила виконання логічних операцій над поняттями, висловлюваннями та умовиводами (зокрема, правила дефініцій та класифікацій понять, правила побудови істинних висновків у дедуктивних та індуктивних умовиводах тощо); логічні способи доведень та спростувань, прийоми ведення дискусій та полемік.

На основі вивчення курсу бакалавр з міжнародних відносин **повинен вміти**:

а) на *репродуктивному* рівні – оперувати логічною термінологією з метою визначення сфери функціонування раціонального (логічного) мислення; застосовувати при побудові та аналізі соціально-політичних текстів правила та закони логіки, правильно формулювати запитання при обговоренні та вирішенні соціально-політичних проблем; встановлювати відношення між висловлюваннями за істинністю, абстрагуючись від їх конкретного змісту; встановлювати типи логічних помилок, в тому числі і софістичних, у повідомленнях будь-якого характеру з метою вибору засобів для їх усунення;

б) на *евристичному* рівні – виявляти найтипівіші випадки порушення законів логіки, що зустрічаються в літературних творах та у науково-документальних текстах фахового змісту; наводити власні приклади, що ілюструють знання студента про специфіку логічної організації форм абстрактного мислення, принципи здійснення ряду логічних операцій над ними; робити нові, логічно обґрунтовані за змістом та коректні за формою висновки із відомих міркувань; вибирати найоптимальніший з точки зору логіки спосіб доведення чи спростування запропонованих тематичних тез, робити підбір необхідних та достатніх аргументів при доказі цих тез.

2.4. МІСЦЕ У СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІЙ СХЕМІ

Вивчення дисципліни „Логіка” здійснюється студентами, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, на I курсі у I семестрі одночасно із вивченням таких предметів як „Країнознавство”, „Теорія держави і права”, „Українська та зарубіжна культура” та передуює вивченню „Політології” та спеціальних дисциплін з теорії і практики міжнародних відносин, передбачених для фахової підготовки бакалаврів з міжнародних відносин, зокрема „Міжнародні відносини і світова політика”, „Міжнародні економічні відносини”, „Міжнародне публічне право” тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

3.1. Плани лекційних занять

Змістовий модуль 1. Вступ до логіки.

Тема 1. Предмет і метод науки логіки.

1. Основні значення терміну “логіка”.
2. Предмет вивчення логіки як науки: поняття про форми і закони мислення.
3. Поняття про основний метод логіки як науки – метод формалізації.
4. Логічні основи аналізу мови як засобу виразу думок (*для самостійного опрацювання*)
5. Значення культури логічного мислення в аналітико-пізнавальній діяльності психолога.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 3-37.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 11-54.

Змістовий модуль 2. Основні форми і закони мислення.

Тема 2. Поняття як форма мислення.

1. Загальна характеристика поняття як форми мислення: визначення, логічна структура, мовні форми виразу.
2. Види понять та їхня характеристика.
3. Логічні відношення між поняттями та їхнє графічне зображення за допомогою кіл Ейлера.
4. Визначення (дефініція) понять як логічна операція над їхнім змістом:
  - а) логічна структура визначень;
  - б) види визначень;
  - в) логічні вимоги щодо визначень та характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають внаслідок порушення цих вимог.
5. Поділ (класифікація) понять як логічна операція над їхнім об’ємом:
  - а) логічна структура поділу;
  - б) види поділу;
  - в) логічні вимоги щодо поділу та характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають внаслідок порушення цих вимог.
6. Узагальнення та обмеження понять як логічні операції над їхнім змістом та об’ємом. Логічні вимоги щодо даних логічних операцій.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 38-61.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с.62-79.

Тема 3. Висловлювання як форма мислення.

1. Загальна характеристика висловлювання як форми мислення: визначення, логічна структура, мовні форми виразу.
2. Види висловлювань та їхня характеристика:
  - а) прості висловлювання;
  - б) складні висловлювання та логічні умови їхньої істинності.
3. Логічні відношення між висловлюваннями. “Логічний квадрат” як спосіб зображення відношень між простими висловлюваннями.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 62-76.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 79-95.

Тема 4. Основні закони мислення.

1. Загальна характеристика основних законів логіки.
2. Закон тотожності: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.
3. Закон несуперечності: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.
4. Закон виключеного третього: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.
5. Закон достатньої підстави: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 90-99.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 99-104.

Тема 5. Умовивід як форма мислення.

Лекція 1.

1. Загальна характеристика умовиводу як форми мислення: визначення, логічна структура.
2. Поняття необхідного та імовірнісного умовиводу. Загальні правила щодо умовиводів.
3. Характеристика дедуктивних умовиводів: визначення, схема побудови, аксіома дедукції:
  - 3.1. Безпосередні дедуктивні умовиводи та правила їхньої побудови:
    - а) перетворення;
    - б) обернення;
    - в) протиставлення предикатів.
  - 3.2. Опосередковані дедуктивні умовиводи та правила їхньої побудови:
    - а) простий категоричний силогізм, поняття про його структуру, фігури та модуси;
    - б) суто умовні та умовно-категоричні умовиводи;
    - в) суто розділові та розділово-категоричні умовиводи;
    - г) умовно-розділові умовиводи.
4. Поняття про скорочені та складні умовиводи.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с.100-127.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 106-125, 168-177.

Тема 5. Умовивід як форма мислення.

Лекція 2.

1. Характеристика індуктивних умовиводів: визначення, загальна схема побудови.
2. Поняття про повну та неповну індукції. Правила отримання достовірних висновків при індукції.
3. Характеристика умовиводів за аналогією: визначення, загальна схема побудови.
4. Різновиди умовиводів за аналогією та їхнє застосування в богослов'ї.

5. Умови підвищення степені достовірності висновків у імовірнісних умовиводах.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с.100-127.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 106-125, 168-177.

Змістовий модуль 3. Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності.

Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції.

1. Загальна характеристика доведення та спростування як логічних операцій: визначення, логічна структура.
2. Види доведень та спростувань. Способи спростувань.
3. Правила доведення та спростування. Ознаки логічних помилок, що виникають при порушенні даних правил.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 128-134.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 125-133.

Тема 7. Логічні основи ведення суперечок.

1. Загальна характеристика суперечки як способу вирішення спірних питань: визначення, логічна структура.
2. Види суперечок та їхня характеристика.
3. Коректні та некоректні прийоми в суперечках:
  - а) застосування законів логіки в суперечках;
  - б) ознаки паралогізмів та софізмів, що найчастіше застосовуються у суперечках;
  - в) позалогічні (психологічні) засоби впливу на аудиторію в суперечках.
4. Поняття про стратегію і тактику ведення суперечок.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 135-146.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 133-138, 199-206.

Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.

1. Поняття про основні категорії творчого мислення („запитання”, „проблема”, „завдання”, „пошук”, „метод”).
2. Логіка запитань та відповідей: логічна структура запитання, види запитань і відповідей, правила щодо їхнього формулювання.
3. Поняття логічного методу та характеристика його різновидів.
4. Парадокси науки та парадокси логіки як ознаки суперечливого характеру пізнавального процесу. Види парадоксів та проблема їхнього вирішення.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 147-189.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 138-146, 162-168, 257-275, 286-307, 312-318.
3. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Збірник логічних завдань. – Львів: Каменярь, 1997. – с. 86-101.

3.2. Плани семінарських занять

Змістовий модуль 1. Вступ до логіки.

Тема 1. Предмет і метод науки логіки.

Теоретичні питання:

1. Основні значення терміну „логіка”.
2. Визначення об'єкту та предмету вивчення науки логіки.
3. Поняття про метод формалізації як основний метод науки логіки.
4. Особливості формалізованої мови науки логіки та її застосування в навчальному процесі.
4. Значення культури логічного мислення в аналітико-пізнавальній діяльності психолога.

Запитання для самоперевірки:

Запитання 1-13 до теми 1 за [3; с. 3]

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 3-37.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 11-54.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Змістовий модуль 2. Основні форми і закони мислення.

Тема 2. Поняття як форма мислення.

Заняття 1.

Теоретичні питання:

1. Логічна структура поняття як форми мислення. Закон зворотнього зв'язку між змістом та об'ємом поняття.
2. Види понять за змістом та об'ємом.
3. Логічні відношення між поняттями та їхнє графічне зображення.

Логічні вправи:

Вправи 1-9 для теми 2 із [3; с. 4-5]

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 38-61.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с.62-79.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Тема 2. Поняття як форма мислення.

Заняття 2.

Теоретичні питання:

1. Визначення (дефініція) понять як логічна операція над їхнім змістом:
  - а) логічна структура визначень;
  - б) види визначень;
  - в) логічні вимоги щодо визначень та характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають внаслідок порушення цих вимог.
2. Поділ (класифікація) понять як логічна операція над їхнім об'ємом:
  - а) логічна структура поділу;

- б) види поділу;
  - в) логічні вимоги щодо поділу та характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають внаслідок порушення цих вимог.
3. Узагальнення та обмеження понять як логічні операції над їхнім змістом та об'ємом. Логічні вимоги щодо даних логічних операцій.

Логічні вправи:

Вправи 1-9 для теми 2 із [3; с. 6-8]

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 38-61.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с.62-79.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Тема 3. Висловлювання як форма мислення.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика висловлювання як форми мислення: визначення, логічна структура, мовні форми виразу.
2. Види висловлювань та їхня характеристика:
  - а) прості висловлювання;
  - б) складні висловлювання та логічні умови їхньої істинності.
3. Логічні відношення між висловлюваннями. “Логічний квадрат” як спосіб зображення відношень між простими висловлюваннями.

Логічні вправи:

Вправи 1-7 для теми 3 із [3; с. 9-10]

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 62-76.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 79-95.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Тема 4. Основні закони мислення.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика основних законів логіки.
2. Закон тотожності: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.
3. Закон несуперечності: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.
4. Закон виключеного третього: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.
5. Закон достатньої підстави: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, характеристика найтипівіших логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.

Логічні вправи:

Вправи 1-8 для теми 4 із [3; с. 11-12]

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 90-99.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 99-104.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Тема 5. Умовивід як форма мислення.

Заняття 1.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика умовиводу як форми мислення: визначення, логічна структура.
2. Поняття необхідного та імовірнісного умовиводу. Загальні правила щодо умовиводів.
3. Характеристика дедуктивних умовиводів: визначення, схема побудови, аксіома дедукції:
  - 3.1. Безпосередні дедуктивні умовиводи та правила їхньої побудови:
    - а) перетворення;
    - б) обернення;
    - в) протиставлення предикатові.
  - 3.2. Опосередковані дедуктивні умовиводи та правила їхньої побудови:
    - а) простий категоричний силізм, поняття про його структуру, фігури та модуси;
    - б) суто умовні та умовно-категоричні умовиводи;
    - в) суто розділові та розділово-категоричні умовиводи;
    - г) умовно-розділові умовиводи.
4. Поняття про скорочені та складні умовиводи.

Логічні вправи:

Вправи 1-8 для теми 5 із [3; с. 13-15]

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с.100-127.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 106-125, 168-177.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Тема 5. Умовивід як форма мислення.

Заняття 2.

Теоретичні питання:

1. Характеристика індуктивних умовиводів: визначення, загальна схема побудови.
2. Поняття про повну та неповну індукції. Правила отримання достовірних висновків при індукції.
3. Характеристика умовиводів за аналогією: визначення, загальна схема побудови.
4. Різновиди умовиводів за аналогією та їхнє застосування в богослов'ї.
5. Умови підвищення степені достовірності висновків у імовірнісних умовиводах.

Логічні вправи:

Вправи 1-6 для теми 5 із [3; с. 15-18]

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с.100-127.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 106-125, 168-177.

3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Змістовий модуль 3. Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності.

Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика доведення та спростування як логічних операцій: визначення, логічна структура.
2. Види доведень та спростувань. Способи спростувань.
3. Правила доведення та спростування. Ознаки логічних помилок, що виникають при порушенні даних правил.

Логічні вправи:

Вправи 1-3 для теми 6 із [3; с. 19-20]

Домашні завдання 1-2 для теми 6 із [3; с. 19]

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 128-134.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 125-133.
3. Бовтач С.В. Плани семінарських занять з курсу „Логіка” для студентів факультету міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.

Тема 7. Логічні основи ведення суперечок.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика суперечки як способу вирішення спірних питань: визначення, логічна структура.
2. Види суперечок та їхня характеристика.
3. Коректні та некоректні прийоми в суперечках:
  - а) застосування законів логіки в суперечках;
  - б) ознаки паралогізмів та софізмів, що найчастіше застосовуються у суперечках;
  - в) позалогічні (психологічні) засоби впливу на аудиторію в суперечках.
4. Поняття про стратегію і тактику ведення суперечок.

Логічні вправи:

Вправа 1.25. із [2; с. 212]

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 135-146.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 133-138, 199-206.

3.3. Перелік питань та завдань для самостійної роботи

Змістовий модуль 1. Вступ до логіки.

Тема 1. Предмет і метод науки логіки.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Мислення як об'єкт вивчення філософських наук та особливості його дослідження засобами логіки.
2. Особливості формулювання та розв'язку проблеми істини в сучасній логіці.
3. Історичні етапи розвитку науки логіки як відображення історичного розвитку методу формалізації.
4. Яка різниця між формалізованою мовою логіки предикатів та формалізованою мовою логіки висловлювань?

Завдання для самостійної роботи:

1. Випишіть висловлювання, в яких би термін “логіка” мав різне семантичне значення.
2. Побудуйте висловлювання із використанням багатозначних слів (наприклад, “право”, “нота”, “аудиторія”, “дипломат” тощо) таким чином, щоб вони мали чітко визначене одне значення.
3. Вкажіть, які з наведених виразів виконують функцію істинного висловлювання:
  - а) “Давньогрецький філософ Арістотель навчав філософії відомого полководця Олександра Македонського”;
  - б) “Давньогрецький філософ навчав філософії відомого полководця”;
  - в) “Філософ навчав філософії полководця”;
  - г) “Хтось когось чомусь навчав”.
4. Наведені істинні висловлювання перетворіть у хибні, не змінюючи предмету думки та ознаки, яка його характеризує. Поясніть, яким чином це можна зробити.
  - а) “Усі люди смертні”;
  - б) “Деякі студенти вивчають міжнародне право”;
  - в) “Деякі мови не належать до природних мов”;
  - г) “Жодне суспільство не являється ідеальним”.
5. Вкажіть, чи є істинними наведені висловлювання:
  - а) “Як думаємо, так і говоримо”;
  - б) “Хто багато розмовляє, той мало думає”;
  - в) “”Люди, які не володіють мовленням, не володіють логікою мислення”.

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 21-30, 34-37.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 18-33, 33-38.

Змістовий модуль 2. Основні форми і закони мислення.

Тема 2. Поняття як форма мислення.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Чи тотожні поняття та слова?
2. Чи змінюється історично зміст та обсяг поняття?
3. Чи може історично змінюватись логічне відношення між обсягами понять?
4. Вкажіть основні логічні прийоми утворення поняття як форми мислення.
5. Розкрийте основні логічні прийоми, що заміняють визначення понять. Коли вони застосовуються?
6. Чи можуть класифікації предметів і явищ базуватися на випадкових, довільно взятих ознаках? Якщо так, наведіть приклади таких класифікацій.

Завдання для самостійної роботи:

1. Вкажіть ознаки, які характеризують наведені предмети і явища та виділіть серед них суттєві ознаки:
  - а) мова;
  - б) правильне міркування;
  - в) консул;
  - г) держава.
2. Визначіть зміст та обсяг наведених понять:
  - а) студент університету;
  - б) європейська держава;
  - в) формалізована мова;
  - г) незалежність.
3. Встановіть логічні відношення між наведеними поняттями:
  - а) помилка, друкарська помилка, логічна помилка, софізм, паралогізм;
  - б) альтруїзм, егоїзм;
  - в) християнин, вчений, студент, громадський діяч;
  - г) раціоналізм, ірраціоналізм.
4. Встановіть структуру, вид, спосіб визначення понять у наведених прикладах та перевірте їхню правильність:
  - а) “Мова – засіб спілкування між людьми”;
  - б) “Логіка – це анатомія мислення”;
  - в) “Термін “логіка” походить від давньогрецького “logos”, що означає “слово”, “поняття”, “думка”, “розум””;
  - г) “Метод – це спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення чогонебудь”.
5. Зробіть узагальнення та обмеження наведених понять:
  - а) історичний документ;
  - б) зарубіжна культура;
  - в) державний кордон;
  - г) дипломатична служба.
6. Зробіть дихотомічний поділ обсягу наведених понять:
  - а) світогляд людини;
  - б) вчинок;
  - в) спеціаліст;
  - г) відносини.
7. Назвіть відомі Вам наукові класифікації та дайте їм логічну характеристику.

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 38-61.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с.62-79.

Тема 3. Висловлювання як форма мислення.

Питання для самостійного опрацювання:

1. У чому полягає різниця між висловлюванням, судженням, реченням?
2. Назвіть основні критерії, які використовуються в логіці при класифікації простих висловлювань.
3. Сформулюйте правила розподіленості термінів (суб’єкта та предиката) в структурі висловлювань.
4. Що собою являють таблиці істинності? Яким чином з їх допомогою встановлюється істинність складних висловлювань?
5. Чому прості висловлювання досліджуються засобами логіки предикатів, а складні – засобами логіки висловлювань?

Завдання для самостійної роботи:

1. Наведіть власні приклади атрибутивних, реляційних та екзистенціальних висловлювань.
2. Визначіть якість та кількість атрибутивних висловлювань та розподіленість термінів у них. Структуру висловлювань запишіть символічно:
  - а) “Будь-яка держава являється політичною організацією”;
  - б) “Деякі терміни є багатозначними”;
  - в) “Деякі викладачі університету не мають наукового ступеня”;
  - г) “Жодне запитальне речення не виражає висловлювання”.
3. За допомогою “логічного квадрату” виведіть висловлювання, протилежне, суперечливе та підпротилежне стосовно наведених:
  - а) “Всі люди вивчають логіку”;
  - б) “Деякі освічені люди мають вищу освіту”.
4. За допомогою символів логіки висловлювань формалізуйте складні висловлювання:
  - а) “Пошана і вихованість – це речі, які ніколи не виходять з моди”;
  - б) “Хто дарує іншим час, знаходить його”;
  - в) “Висловлювання може бути або істинним, або хибним”;
  - г) “Щоб зрозуміти будь-яку науку, необхідно знати історію цієї науки”.
5. За допомогою таблиць істинності доведіть, що висловлювання $A \wedge B$ і $A \perp B$ не можуть бути водночас істинними, хоча можуть бути водночас хибними. У якому логічному відношенні перебувають такі висловлювання?

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 62-76.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 79-95.

Тема 4. Основні закони логіки.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Назвіть основні риси правильного мислення.
2. Чи можна ототожнювати поняття “закони мислення” і “закони логіки”?
3. Чи досить дотримуватися законів логіки, щоб здобути істинне знання? Відповідь обґрунтуйте.
4. Яка відмінність між визначеннями логічного закону у традиційній формальній логіці та у сучасній символічній логіці?
5. Яким чином проявляється універсальний характер основних логічних законів?

Завдання для самостійної роботи:

1. Наведіть власні приклади міркувань, що мають одночасно два значення (міркування-амфіболії).
2. Наведіть власні приклади міркувань, що містять внутрішню суперечність.
3. Чи має місце внутрішня суперечність у вислові французького письменника Альбера Моруа “Я знаю, що мене можна переконати у будь-чому, і тому жодні докази мене не переконують”?
4. Наведіть власні приклади міркувань, що містять логічну помилку “не слідє”, “недостатня підстава”.

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 90-99.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 99-104.

Тема 5. Умовивід як форма мислення.

Питання для самостійного опрацювання:

1. В чому полягає принцип логічного слідування в умовиводах?
2. Назвіть основні підстави для класифікації умовиводів.

3. Сформулюйте загальні правила побудови простого категоричного силлогізму та специфічні правила побудови його 4-х фігур.
4. Назвіть основні модуси умовно-категоричних умовиводів.
4. Яка різниця за формою побудови між правильними і неправильними модусами умовно-категоричних умовиводів?
5. Назвіть основні модуси розділово-категоричних умовиводів.
6. Назвіть основні різновиди умовно-розділових умовиводів та запишіть їх мовою логіки висловлювань.
7. Назвіть основні різновиди неповної індукції. В чому полягає сутність методів наукової індукції?
8. Назвіть найтипівші логічні помилки, які виникають в індуктивних умовиводах.
9. Назвіть найтипівші логічні помилки, які виникають при аналогії.

Завдання для самостійної роботи:

1. На підставі наведених висловлювань зробіть логічно необхідний та імовірнісний висновок:
  - а) Особа Х. втратила роботу.
  - б) Студент У. відвідує всі лекції.
  - в) Особа N. багато читає.
  - г) Особа Z. навчається у Львівському національному університеті імені Івана Франка.
2. Виходячи з правил простого категоричного силлогізму поясніть, чи можна зробити необхідний висновок з даних засновків:
  - а) Рух – вічний. Ходіння в університет – рух. Отже, ...
  - б) Усі люди дихають. Х. дихає. Отже, ...
3. Чи правильно зроблено висновки з даного умовного засновку “Якщо всі завдання контрольної роботи виконані вірно, то вона оцінюється на “відмінно””:
  - а) Студент Х. всі завдання контрольної роботи виконав вірно. Отже, його робота оцінена на “відмінно”.
  - б) Невірно, що контрольна робота студента Х. оцінена на “відмінно”. Отже, він не всі завдання цієї роботи виконав вірно.
  - в) Невірно, що студент Х. всі завдання контрольної роботи виконав вірно. Отже, його робота не оцінена на “відмінно”.
  - г) Контрольна робота студента Х. оцінена на “відмінно”. Отже, він всі завдання цієї роботи виконав вірно.
4. Наведіть власний приклад дилеми та вкажіть, до якого різновиду вона належить.
5. Наведіть власні приклади висновків, отриманих на підставі застосування методів наукової індукції.
6. Наведіть власні приклади застосування аналогії в богословських науках.

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с.100-127.
2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 106-125, 168-177.

Змістовий модуль 3. Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності.

Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Яка відмінність між емпіричним і теоретичним (логічним) доведенням? Яке із цих доведень, на Вашу думку, має більшу силу?
2. Яка різниця між історичними і науковими фактами?
3. Які основні вимоги логіки до фактів?

4. Чи існує відмінність між фактом та його інтерпретацією? Чи погоджуєтесь Ви із думкою Ф. Ніцше про те, що факти не існують, а існують лише інтерпретації?
5. Поясніть вислів “Хто надто багато доводить, той ще нічого не доводить”.
6. Чи існують такі тези (положення), які не можна ні довести, ні спростувати? Якщо так, наведіть приклади.

Завдання для самостійної роботи:

1. Які з наведених висловлювань є фактом, а які – висновком?
  - а) “Земля обертається навколо Сонця”;
  - б) “У 988 р. князь Володимир хрестив Київську Русь”;
  - в) “За певних умов вода перетворюється із рідкого стану в газоподібний”;
  - г) “Засновником науки логіки прийнято вважати давньогрецького філософа Арістотеля”.
2. Наведіть достатні аргументи для доказу наведених тез:
  - а) “Життя повне несподіванок”;
  - б) “Мислення і мова не тотожні”;
  - в) “Кожна природна мова розвивається історично”;
  - г) “З хибних аргументів можна зробити істинний висновок”.
3. Зробіть логічний аналіз запропонованих Вами доведень для тез, сформульованих у попередньому завданні (а саме – вкажіть структурні елементи доведення, визначіть вид доведення, перевірте правильність).
4. Наведіть приклади тез із галузі теорії держави і права, які, на Вашу думку, потребують:
  - а) доведення;
  - б) спростування.

Рекомендована література:

1. Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 128-134.
2. Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 125-133.

Тема 7. Логічні основи ведення суперечок.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Що спільне і що відмінне між умовиводом, демонстрацією та методом аргументації?
2. Який вид суперечки давні греки називали “еристикою”, а який – “діалектикою”?
3. Назвіть основні коректні тактичні прийоми, які допомагають виграти інтелектуальний поєдинок.
4. Які критерії для класифікації софістичних прийомів виділяє Арістотель у своїй праці “Про софістичні спростування”?
5. Чи погоджуєтесь Ви із міркуванням, що для досягнення перемоги у суперечці не потрібно нехтувати жодними засобами?
6. Яке значення для перемоги у суперечці має застосування психологічних та риторичних засобів впливу на співрозмовника?

Завдання для самостійної роботи:

1. Вкажіть, які логічні помилки використані при побудові даних софізмів:
  - а) “Той, хто сидить, пише. Сократ сидить. Отже, він пише” (Арістотель);
  - б) “Ви – не те, що я. Я – людина. Отже, ви не людина” (А. Арно, П. Ніколь);
  - в) “Ось голова; вона не твоя. Отже, є голова, якої ти не маєш. Отже, у тебе немає голови” (давньогрецький софіст Хрісіпп);
  - г) “Неможливо з’їсти яйце натщесерце: відкусивши один раз, будеш їсти яйце не натщесерце”.
2. Вкажіть, який аргумент використано у наведених прикладах:
  - а) “Якщо ви не погоджуєтесь зі мною, отже, Ви мене просто не слухали”;
  - б) “Наші противники спростовують нас на свій манер: повторюють свою думку і не звертають уваги на нашу” (І.В. Гете);

в) “Заперечуйте все і ви легко можете набути репутації розумної людини. Цей виверт відомий” (І.Тургенєв);

г) “Я тільки повторюю слова академіка N.”

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 135-146.

2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 133-138, 199-206.

Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання

Питання для самостійного опрацювання:

1. Які спільні риси характерні для науки і творчості?
2. Чи можливо людині, на Вашу думку, збагнути механізми творчого мислення, розкрити логіку наукового відкриття? Відповідь обґрунтуйте.
3. Які типи творчого мислення Вам відомі? Дайте їм характеристику.
4. В яких значеннях вживається термін “евристика”?
5. Яку роль в процесі формування нового знання відіграють віра та інтуїція?
6. Які існують засоби для перевірки гіпотез? В чому полягає особливість логічних засобів верифікації чи фальсифікації гіпотез?
6. В яких значеннях вживається термін “парадокс”?
7. Що означають терміни “апорія”, “антиномія”? Назвіть відомі Вам апорії та антиномії.

Завдання для самостійної роботи:

1. А.Ейнштейн висунув тезу “Уява важливіша за знання”. Знайдіть аргументи, які б підтверджували істинність цієї тези і аргументи, які б підтверджували хибність цієї тези.
2. Проінтерпретуйте вислів А.Ейнштейна “Всі з дитинства знають, що те і те є неможливим. Проте завжди знаходиться невіглас, який цього не знає. Саме він і робить відкриття”.
2. Чи коректно сформульовані запитання? Якщо ні, то вкажіть помилку і яке правило логіки порушено:
  - а) “Чи перестав ти бити свого батька?” (запитання давньогрецьких софістів);
  - б) “Кого треба слухатися – розумних чи батька?” (Арістотель);
  - в) “Що слід робити – корисне чи справедливе?” (Арістотель);
  - г) “Коли будуть знайдені ліки від усіх захворювань?”.
3. Вкажіть, чи є наведені міркування парадоксальними:
  - а) “Найбільші проблеми – це, по суті, не проблеми” (Л.Вітгенштейн);
  - б) “Історія навчає нас того, що ми в неї нічого не навчаємось”;
  - в) “Далекого любити легше, ніж ближнього”;
  - г) “Чим досконаліший розум, тим більше він схильний до помилок”;
4. Вкажіть, в якому значенні наведені вирази вважають парадоксальними. Визначіть, до якого різновиду парадоксів вони належать:
  - а) “Якщо Бог всесильний, то чи може Він зробити те, чого Він зробити не може?”
  - б) “Чим далі від нас віддаляються у глибину століть стародавні цивілізації, тим вони до нас ближчі”;
  - в) “Можна бути впевненим тільки в одному – ні в чому не можна бути впевненим. Якщо це твердження істинне, воно тим самим воно і хибне”;
  - г) “Істинних суджень не існує” (давньогрецькі софісти).

Рекомендована література:

1. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – с. 147-189.

2. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – с. 138-146, 162-168, 257-275, 286-307, 312-318.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма /відсутня/					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Вступ до логіки.												
Тема 1. Предмет і метод науки логіки.	8	2	2	–	–	4						
Разом – зм. модуль 1	8	2	2	–	–	4						
Змістовий модуль 2. Основні форми і закони мислення.												
Тема 2. Поняття як форма мислення.	10	2	4	–	–	4						
Тема 3. Висловлювання як форма мислення.	8	2	2	–	–	4						
Тема 4. Основні закони мислення.	8	2	2	–	–	4						
Тема 5. Умовивід як форма мислення.	16	4	4	–	–	8						
Разом – зм. модуль 2	42	10	12	–	–	20						
Змістовий модуль 3. Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності.												
Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції.	8	2	2	–	–	4						
Тема 7. Логічні основи ведення суперечок.	8	2	2	–	–	4						
Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.	6	2	–	–	–	4						
Разом – зм. модуль 3	22	6	4	–	–	12						
Усього годин	72	18	18	–	–	36						

5. Теми семінарських занять для денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і метод науки логіки.	2
2	Поняття як форма мислення.	4
3	Висловлювання як форма мислення.	2
4	Основні закони мислення.	2
5	Умовивід як форма мислення.	4
6	Доведення і спростування як логічні операції.	2
7	Логічні основи ведення суперечок.	2
	Разом:	18

6. Теми практичних занять

Згідно робочої програми для дисципліни „Логіка” практичні заняття не заплановані.

7. Теми лабораторних занять

Згідно робочої програми для дисципліни „Логіка” лабораторні заняття не заплановані.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і метод науки логіки.	4
2	Поняття як форма мислення.	4
3	Висловлювання як форма мислення.	4
4	Основні закони мислення.	4
5	Умовивід як форма мислення.	8
6	Доведення і спростування як логічні операції.	4
7	Логічні основи ведення суперечок.	4
8	Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.	4
	Разом	36

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Згідно робочої програми для дисципліни „Логіка” індивідуальне навчально-дослідне завдання не заплановане.

10. Методи контролю

Контроль рівня знань студентів щодо засвоєння ними тем з дисципліни „Логіка” здійснюється під час семінарських занять на підставі:

- усного опитування, яке включає перевірку знань відповідного теоретичного матеріалу та правильність виконання домашніх завдань;
- письмового контролю (аудиторної тематичної короткострокової контрольної роботи), яка включає відкриті запитання та пропозиції: 1) дати визначення змісту основних фундаментальних понять логічної теорії, класифікації основних логічних операцій та правил їхнього виконання; 2) виконати логічний аналіз запропонованих конкретних текстів; 3) навести власні змістовні приклади для ілюстрації розуміння специфіки логічних форм мислення, тощо.

Написання студентом кожної тематичної письмової контрольної роботи, запропонованої викладачем протягом семестру для академічної групи, є обов'язковою умовою для його допуску до заліку і визначення результату підсумкового оцінювання з дисципліни „Логіка”.

Оцінка усних та письмових відповідей студентів здійснюється за п'ятибальною шкалою: „5” – відмінно, „4” – добре, „3” – задовільно, „2” – незадовільно, „1” – дуже низький рівень, „0” – відсутність будь-яких знань (або відсутність студента при написанні роботи).

При оцінюванні тематичної письмової роботи, яка включає 10 запитань для кожного варіанту, кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 бали, а кінцевий результат визначається як сума набраних балів за кожну правильну відповідь.

11. Визначення підсумкової кількості балів, що присвоюються студентам

Згідно навчальної програми формою підсумкового семестрового контролю з дисципліни „Логіка” є залік.

Підсумкове оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

Підрахунок підсумкової (залікової) кількості балів, на які заслуговує студент по завершенні вивчення дисципліни „Логіка”, здійснюється на підставі визначення середньої оцінки за поточну успішність (за результатами всіх оцінок, отриманих ним протягом семінарських занять) та застосування до неї коефіцієнта 20.

Протягом семестру рекомендовано провести не менше 3-4 тематичних письмових контрольних робіт, і кожний студент повинен мати не менше 2 усних відповідей. Максимальна кількість балів (оцінка „5”), яка встановлюється для цих видів контролю, визначена і затверджена на засіданні кафедри історії філософії, яка забезпечує викладання дисципліни „Логіка”.

Приклад визначення підсумкової кількості балів, яку отримують студенти (для заліку)

Поточне опитування, тематичні контрольні роботи та самостійна робота								Середня оцінка	Підсумок
ЗМ № 1	ЗМ № 2				ЗМ № 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
4	4	3,5	4,2	3	3,1	4	-	3,7	74

Умовні позначення:
 T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів;
 4, 3,5 і т.д. – оцінки за усні відповіді на семінарі та/або за змістовий модуль (тематичну контрольну роботу).

Визначення середньої оцінки за поточну успішність:

$$(4+4+3,5+4,2+3+3,1+4) : 7 = 3,7$$

Визначення підсумкової кількості балів за 100-бальною шкалою:

$$3,7 \times 20 = 74 \text{ бали}$$

Студент отримує допуск до заліку лише у тому випадку, якщо його середня оцінка за поточну успішність є не меншою за 2,6.

Якщо протягом семестру поточна успішність студента є меншою, ніж 2,6, то у залікову відомість виставляється „не зараховано”, а кількість балів визначається шляхом множення його середньої поточної оцінки на коефіцієнт 20 (запис із даною кількістю балів у залікову книжку не вноситься). Такий студент скеровується на залік за талоном № 2 і здає його протягом додаткової сесії по ліквідації академзаборгованостей. Залік за талоном 2 або талоном К здійснюється у письмовій формі на основі залікових питань з курсу „Логіка” (не менше 10 питань), а результат заліку визначається за шкалою 100 балів.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік	
A	90 – 100	5	Відмінно	Зараховано
B	81-89	4	Дуже добре	
C	71-80		Добре	
D	61-70	3	Задовільно	
E	51-60		Достатньо	
FX	25-50	2	Незадовільно (з правом перездачі)	Не зараховано
F	0-24	2	Незадовільно (з повторним прослуховуванням курсу)	

12. Методичне забезпечення

1. Навчальна та робоча програми з дисципліни „Логіка”.
2. Підручники та навчальні посібники з дисципліни „Логіка”, зокрема:
  - Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996. – 194 с.
  - Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002. – 351 с.
3. Плани семінарських занять, збірники логічних завдань та методичні розробки з дисципліни „Логіка”, зокрема:
  - Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Збірник логічних завдань. – Львів: Каменярь, 1997. – 109 с.
  - Бовтач С.В. Плани семінарських занять з „Логіки” для студентів факультету міжнародних відносин. - Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.
4. Тестові завдання для контролю поточної успішності та самостійної роботи з дисципліни „Логіка”, зокрема:
  - Бовтач С.В. Комплексні контрольні завдання (залікові тести) з курсу „Логіка” для студентів гуманітарних спеціальностей. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2001. – 20 с.

13. Рекомендована література

Базова

1. Івін О.А. Логіка. - К., 1996.
2. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. – Львів: ЛДУ ім. І.Франка, 1996.
3. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Збірник логічних завдань. – Львів: Каменярь, 1997.
4. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. – Львів: Астролябія, 2002.
5. Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: Четверта хвиля, 1998.
6. Орендарчук Г.О. Основи логіки: посібник для студентів вузів. – Тернопіль: АСМ “Астон”, 2001.
7. Гофтул М.Г. Логіка: посібник для студентів вузів. – Київ: Видавничий центр “Академія”, 1999.
8. Хоменко І.В., Алексюк І.А. Основи логіки. – Київ: Золоті ворота, 1996.
9. Хоменко І.В. Логіка. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
10. Хоменко І.В. Логіка: Практикум: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2002.

Допоміжна

1. Аристотель. Категории. Об истолковании. Первая аналитика. Вторая аналитика. Топика. О софистических опровержениях. Соч. в 4 тт. Т. 2. – Москва: Мысль, 1978.
2. Горский Д.П., Ивин А.А., Никифоров А.Л. Краткий словарь по логике. – Москва: Просвещение, 1991. – 208 с.
3. Кондаков Н.И. Логический словарь. – Москва, Наука, 1971. – 656 с.
4. Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика. – Санкт-Петербург: ТИТ “Комета”, 1995. – 311 с.
5. Орендарчук Г.О. Основи логіки: посібник для студентів вузів. – Тернопіль: АСМ “Астон”, 2001. – 155 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Кафедра історії філософії філософського факультету

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
 Проректор з навчальної роботи

“ _____ ” _____ 2009 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛОГІКА (09.00.06)

для напрямку підготовки – 6.030201 „міжнародні відносини”
 факультету міжнародних відносин

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг (год.)	Всього аудит. (год.)	у тому числі (год.):			Самостійна робота (год.)	Контрольні (модульні) роботи (шт.)	Розрахунково-графічні роботи (шт.)	Курсові проекти (роботи), (шт.)	Залік (сем.)	Екзамен (сем.)
					Лекції	Лабораторні	Семінарські						
Денна	I	I	72	36	18	-	18	36	-	-	-	I	-

Львів-2009

Навчальна програма з „Логіки” складена на основі освітньо-професійної програми ГСВО та із врахуванням навчального плану ЛНУ ім. І.Франка для підготовки бакалаврів за напрямом – 6.030201 „міжнародні відносини”, що забезпечується на факультеті міжнародних відносин ЛНУ ім. І.Франка.

Навчальна програма складена:
асистентом кафедри історії філософії Бовтач Світланою Володимирівною

Програма затверджена
на засіданні кафедри історії філософії
філософського факультету
Протокол № 1 від “07” вересня 2009 р.

Завідувач кафедри історії філософії _____ (проф., д.філос.н. Пашук А.І.)
“ _____ ” _____ 2009 р

Схвалено методичною комісією за напрямом підготовки 6.030201 „міжнародні відносини”
Протокол № ____ від “ _____ ” _____ 2009 р.

“ _____ ” _____ 2009 р. Голова _____ (проф. І.М.Грабинський)

АНОТАЦІЯ КУРСУ “ЛОГІКА”

Курс “Логіки” є як загальноосвітнім учбовим курсом, так і необхідним нормативним елементом фахової підготовки бакалаврів за напрямом „міжнародні відносини”. Його *ціль* - формування і вдосконалення логічної культури мислення студентів, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, розвиток у них навичок до абстрактного та критичного мислення. Знання форм і процедур розумової діяльності, загальних закономірностей процесів раціонального пізнання та критеріїв побудови правильних міркувань дозволяє кожній людині, зокрема й студентам, ефективно використовувати основний “інструментарій” абстрактного мислення в теоретико-пізнавальній діяльності, а усвідомлення механізмів формування наукових знань та їх критичного аналізу сприяє підвищенню ефективності засвоєння результатів науково-соціальних досліджень. Окрім того, здобуття фахових знань поряд із розвитком навичок до критичного мислення, здобуттям відповідних знань щодо коректних стратегічних та тактичних прийомів використання аргументації в процесі суперечок сприятиме тому, що майбутні випускники факультету міжнародних відносин ЛНУ ім.І.Франка гідно представлятимуть інтереси України на міжнародній арені XXI сторіччя.

Завдання викладання дисципліни “Логіка” полягає у тому, щоб:

1) ознайомити студентів, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, із теоретичними основами логіки як філософської науки про процедуру правильного, аналітичного, критичного мислення; способами його організації та законами, дотримання котрих забезпечує формальну правильність здійснення інтелектуальних операцій і є умовою їх практичної ефективності;

2) на понятійному рівні розкрити студентам тенденції історичного розвитку сучасної логіки як галузі філософського і методологічного знання;

3) навчити студентів, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, практичним навичкам формування логічної культури мислення; критичного аналізу соціально-політичних текстів; побудови логічно нормованих повідомлень (як під час усних відповідей, так і при написанні наукових робіт); освоєння прийомів формування логічної аргументації при проведенні полемік та дискусій з фахової тематики тощо.

У результаті вивчення „Логіки” бакалавр з міжнародних відносин *повинен знати*:

а) на *понятійному* рівні – об’єкт та предмет вивчення логіки як науки; логічні основи аналізу мови як засобу виразу думок; основні форми абстрактного мислення та логічні закони, які виражають суттєві зв’язки між думками в процесі міркувань; способи визначення істинності висловлювань та особливості логічних методів, що використовуються в теоретико-пізнавальній діяльності;

б) на *фундаментальному* рівні – структуру та різновиди основних форм мислення; типи об’єктивно існуючих зв’язків та відношень між структурними елементами думки; вимоги формально-логічних законів, дотримання яких визначає логічну правильність розсудів;

в) на *практично-теоретичному* рівні – правила виконання логічних операцій над поняттями, висловлюваннями та умовиводами (зокрема, правила дефініцій та класифікацій понять, правила побудови істинних висновків у дедуктивних та індуктивних умовиводах тощо); логічні способи доведень та спростувань, прийоми ведення дискусій та полемік.

На основі вивчення курсу бакалавр з міжнародних відносин *повинен вміти*:

а) на *репродуктивному* рівні – оперувати логічною термінологією з метою визначення сфери функціонування раціонального (логічного) мислення; застосовувати при побудові та аналізі соціально-політичних текстів правила та закони логіки, правильно

формулювати запитання при обговоренні та вирішенні соціально-політичних проблем; встановлювати відношення між висловлюваннями за істинністю, абстрагуючись від їх конкретного змісту; встановлювати типи логічних помилок, в тому числі і софістичних, у повідомленнях будь-якого характеру з метою вибору засобів для їх усунення;

б) на *евристичному* рівні – виявляти найтипівіші випадки порушення законів логіки, що зустрічаються в літературних творах та у науково-документальних текстах фахового змісту; наводити власні приклади, що ілюструють знання студента про специфіку логічної організації форм абстрактного мислення, принципи здійснення ряду логічних операцій над ними; робити нові, логічно обґрунтовані за змістом та коректні за формою висновки із відомих міркувань; вибирати найоптимальніший з точки зору логіки спосіб доведення чи спростування запропонованих тематичних тез, робити підбір необхідних та достатніх аргументів при доказі цих тез.

Місце курсу „Логіка в структурно-логічній схемі навчального плану

Вивчення дисципліни „Логіка” здійснюється студентами, які навчаються на факультеті міжнародних відносин, на I курсі у I семестрі одночасно із вивченням таких предметів як „Країнознавство”, „Теорія держави і права”, „Українська та зарубіжна культура” та передуює вивченню „Політології” та спеціальних дисциплін з теорії і практики міжнародних відносин, передбачених для фахової підготовки бакалаврів з міжнародних відносин, зокрема „Міжнародні відносини і світова політика”, „Міжнародні економічні відносини”, „Міжнародне публічне право” тощо.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ КУРСУ

Тема 1. Предмет і метод науки логіки.

Основні значення терміну "логіка".

Визначення предмету науки логіки: поняття логічної форми та логічного закону. Основні поняття і категорії формальної логіки. Істинність та правильність думок як атрибути її змістовної та формальної коректності.

Особливості формальної логіки як науки. Поняття про основний метод науки логіки. Загальна характеристика основних історичних етапів розвитку науки логіки.

Мислення і мова: проблема взаємозв'язку. Характеристика мислення: структура, функції, типи і види. Дефініція мови як знакової системи. Види знаків, особливості мовних знаків. Смыслове та предметне значення мовних виразів. Синтаксис, семантика, прагматика мовних виразів, що є засобом виразу думок. Семантичні парадокси: поняття про об'єктну мову та метамову. Місце семантичних парадоксів в комунікативній діяльності та науковому пізнанні.

Місце науки логіки в системі філософських наук. Значення культури логічного мислення в пізнавальному процесі та в життєдіяльності людини.

Тема 2. Поняття як форма мислення.

Загальна характеристика поняття як форми мислення. Поняття, слово, термін. Логічна структура поняття. Види понять по змісту і об'єму.

Логічна характеристика об'єму поняття. Відношення між поняттями по об'єму. Логічні операції над об'ємами понять (поділ поняття, класифікація), правила їх здійснення та ознаки логічних помилок, що виникають внаслідок порушення цих правил.

Логічна операція над змістом поняття: визначення (дефініція) поняття. Правила дефініцій, характеристика логічних помилок.

Логічні операції над змістом та об'ємом поняття: обмеження і узагальнення поняття.

Тема 3. Висловлювання як форма мислення.

Загальна характеристика висловлювання як форми мислення: визначення, логічна структура, мовні форми виразу.

Просте висловлювання. Структура простого висловлювання. Види простого висловлювання. Атрибутивні висловлювання: структура, різновиди. Розподіленість термінів. Відношення між висловлюваннями типу А, Е, І, О по "логічному квадрату".

Складні висловлювання. Види складних висловлювань та умови визначення їх істинності. Встановлення відношень між складними висловлюваннями за методом таблиць істинності.

Тема 4. Основні закони логіки.

Загальна характеристика логічного закону. "Логічний закон" в традиційній (аристотелівській) і в сучасних символічних (класичній та некласичній) логіках.

Основні формально-логічні закони: закон тотожності, закон суперечності, закон виключеного третього, закон достатньої підстави (визначення, формальні вирази, особливості вимог, логічні помилки при порушенні даних законів).

Тема 5. Умовиводи як форма мислення.

Загальна характеристика умовиводу: визначення, логічна структура. Поняття необхідного та імовірнісного умовиводу. Загальні правила умовиводу.

Дедуктивний умовивід. Умовиводи логіки висловлювань: різновиди умовиводів логіки висловлювань, правила їхнього здійснення. Умовиводи логіки предикатів:

безпосередні та опосередковані умовиводи. Простий категоричний силлогізм: фігури, модуси, правила побудови.

Скорочені та складні умовиводи: ентимема, полісиллогізм, епіхейрема.

Імовірнісні умовиводи. Поняття ймовірності.

Індукція як різновид імовірнісного умовиводу. Види індукції. Методи наукової індукції. Логічні помилки в індуктивних умовиводах.

Аналогія як різновид імовірнісного умовиводу. Види аналогії. Логічні помилки в умовиводах по аналогії.

Умови підвищення степені достовірності висновків у імовірнісних умовиводах.

Тема 6. Доведення та спростування як логічні операції (логічна теорія аргументації).

Загальна характеристика доведення та спростування як логічних операцій: визначення, логічна структура. Вимоги логіки до аргументів.

Види доведень і спростувань: прямі та непрямі. Способи спростувань. Правила доведення та спростування і логічні помилки, що виникають при їхньому порушенні.

Тема 7. Логічні основи ведення суперечок (еристика).

Загальна характеристика суперечки: визначення, логічна структура.

Види суперечок. Логічна характеристика суперечки. Застосування законів логіки в суперечках.

Коректні та некоректні прийоми в суперечках. Паралогізми та софізми в суперечках.

Позалогічні (психологічні) засоби впливу на аудиторію в суперечках.

Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.

Логіка пошуку. Проблема та стадії її дослідження. Запитання: логічна структура запитання, види запитань і відповідей. Правила постановки запитань: коректні та некоректні запитання. Правила формулювання відповідей: коректні та некоректні відповіді.

Поняття логічного методу. Аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, дедукція, індукція, аналогія, моделювання як універсальні методи теоретико-пізнавальної діяльності.

Форми організації знання: гіпотеза, теорія. Види теорій, логічні засоби їх побудови.

Суперечливий характер пізнавального процесу: апорії та антиномії. Парадокси науки та парадокси логіки. Види парадоксів. Проблема вирішення парадоксів.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ПІДРУЧНИКІВ, МЕТОДИЧНИХ ТА ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

БАЗОВА ЛІТЕРАТУРА¹

- Аристотель. Категории. Об истолковании. Первая Аналитика. Вторая Аналитика. Топика. О софистических опровержениях. - Соч.: В 4-х т. - Т. 2. М.: Мысль, 1978.
- Аристотель. Метафизика. - Соч.: В 4-х т. - Т. 1. М.: Мысль, 1978.
- Арно А., Николь П. Логика, или Искусство мыслить. - М.: Наука, 1991.
- *Гетманова А.Д. Логика: Учебник для вузов. - М.: Высш.шк., 1986.
- Горский Д.П., Ивин А.А., Никифоров А.Л. Краткий словарь по логике. - М.: Просвещение, 1991.
- *Ивин А.А. Искусство правильно мыслить. - М.: Просвещение, 1986.
- *Івін О.А. Логіка. - К., 1996.
- Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Збірник логічних завдань. - Львів: Каменяр, 1997.
- *Карамішева Н.В., Бовтач С.В. Навчальний посібник з логіки. - Львів: Вид-тво ЛДУ ім.І.Франка, 1996.
- *Карамішева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. - Львів: Астролябія, 2002.
- *Конверський А.Є. Логіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Четверта хвиля, 1998.
- *Конверський А.Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004.
- Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. - М.: Наука, 1975.
- Мельников В.Н. Логические задачи. - Киев-Одесса, 1989.
- *Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика. - С.-Петербург: Комета, 1995.
- *Орендарчук Г.О. Основы логіки: посібник для студентів вузів. - Тернопіль: АСМ "Астон", 2001.
- *Руденко К.П. Логіка: Курс лекцій. - К.: Вищ.шк., 1987.
- *Середа В.Ю. Вчись мислити логічно. - К.: Радянська школа, 1989.
- *Свинцов В.И. Логика: Учебник для вузов. - М.: Высш.шк., 1987.
- *Тофтул М.Г. Логіка: посібник для студентів вузів. - Київ: Видавничий центр "Академія", 1999.
- Уемов А.И. Логические ошибки. Как они мешают правильно мыслить. - М., 1958.
- *Хоменко І.В. Логіка. Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2007.
- Хоменко І.В. Логіка: Практикум: Навчальний посібник. - К.: Юрінком Інтер, 2002.
- Хоменко І.В. Еристика: мистецтво полеміки: Навчальний посібник. - К.: Юрінком Інтер, 2001.
- Хоменко І.В. Еристика: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2008.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Асмус В.Ф. Лекции по истории логики: Авиценна, Бэкон, Гоббс, Декарт, Паскаль. - М.: Изд-во ЛКИ, 2007.
- Белнап Н., Стил Т. Логика вопросов и ответов. М.: Прогресс, 1981.

---

¹ Література, подана у списку базової літератури із символом *, належить до підручників. Тематичний зміст цих підручників відповідає представленій програмі, отож студент може використовувати будь-який підручник із запропонованих, а також ті підручники з логіки, які не ввійшли до даного переліку. *З цієї причини бібліографія підручників подається в кінці програми, а не після кожної теми із зазначенням відповідних сторінок.*

При виборі підручника студент повинен враховувати й той факт, що кожен підручник в якості змістовно-ілюстративної та методичної бази може використовувати інформаційний матеріал з різних галузей знання, що лише підкреслює логічну єдність категоріальної структури мислення та універсальність основних правил та законів логіки.

- Білецький А.О. Про мову і мовознавство. - К.: АртЕк, 1996.
- Войшвилло Е.К. Понятие как форма мышления. - М.: Изд-во МГУ, 1989.
- Вригт фон Г.Х. Логика и философия в XX веке. // Вопросы философии, 1992, № 8.
- Жоль К.К. Вступ до сучасної логіки. - К.: Вища школа, 1992.
- Жоль К.К. Логика в лицах и символах. - М.: Педагогика-Пресс, 1993.
- Индуктивная логика и формирование научного знания. - М.: Наука, 1987.
- Исследования по логике научного познания. - М., 1990.
- Ішмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки. - К.: Абрис, 1996.
- Карамишева Н.В. Логічний аналіз дій (Логіка дій). // Карамишева Н.В. Логіка: Підручник для студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів. - Львів: Стрім, 1998.
- Кедровский О.И. Методы построения теоретических систем знания. - К., 1982.
- Кэрролл Л. Логическая игра. - М.: Наука, 1991.
- Кузина Е.Б. Логика в кратком изложении и упражнениях: Учебное пособие. – М.: Изд-во МГУ, 2000.
- Лукаевич Я. Аристотелевская силлогистика с точки зрения современной формальной логики. - М., 1959.
- Нуждин Г. Доказательство. // Вопросы философии, 1998, № 9.
- Павлова Л.Г. Спор. Дискуссия. Полемика. - М.: Просвещение, 1991.
- Поварнин С. Спор. О теории и практике спора. // Вопросы философии, 1990, № 3. - с. 57-133.
- Поппер К. Логика и рост научного знания. - М., 1983.
- Потебня А.А. Мысль и язык. - К.: СИНТО, 1993.
- Савенков А.И. Маленький исследователь. Как научить младшего школьника приобретать знания. – Ярославль: Академия развития: Академия Холдинг, 2002. - (Развивающее обучение. Практические задания).
- Семиотика. - М.: Радуга, 1988.
- Серебрянников О.Ф. Дедуктивное умозаключение. - Л., 1969.
- Смаллиан Р. Как же называется эта книга? - М.: Мир, 1981.
- Сорина Г.В., В.С.Меськов. Логика в системе культуры. // Вопросы философии, 1996, № 2.
- Тарский А. Истина и доказательство. // Вопросы философии, 1972, № 8.
- Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. – Харків: Вид.група „Основа”, 2008.
- Уемов А.И. Аналогия в практике научного исследования. - М.: Наука, 1970.
- Финн В.К. Неологизм - философия обоснованного знания. // Вопросы философии, 1996, № 8.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

- Бовтач С.В. Плани семінарських занять з „Логіки” для студентів факультету міжнародних відносин. - Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2009. – 24 с.
- Бовтач С.В. Комплексні контрольні завдання (залікові тести) з курсу „Логіка” для студентів гуманітарних спеціальностей. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, Видання філософського факультету: Серія: методичні матеріали, 2001. – 20 с.
- Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Збірник логічних завдань. – Львів: Каменярь, 1997. – 109 с.

РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ВМІНЬ ТА ЗНАНЬ

ТЕМИ дисципліни „Логіка”	КОМПЕТЕНЦІЇ, ЯКИХ МАЄ НАБУТИ СТУДЕНТ У РЕЗУЛЬТАТІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ЛОГІКА” (зміст умінь, що забезпечується)
Тема 1 Предмет і метод науки логіки	<p><i>знати:</i> об’єкт та предмет вивчення логіки як науки; гносеологічні та методологічні засади розвитку логіки як філософської науки; принципи класифікації логічних теорій; логічні основи аналізу мови як засобу виразу думок, семіотичні та логічні принципи побудови формалізованої мови логіки; основні поняття та принципи побудови традиційної (аристотелівської) формальної логіки</p> <p><i>вміти:</i> визначати сфери функціонування раціонального (логічного) мислення</p>
Тема 2 Поняття як форма мислення	<p><i>знати:</i> істотні ознаки поняття як форми мислення; логічні прийоми утворення понять; структурні елементи поняття; ознаки, за якими поняття поділяються на різновиди; критерії встановлення логічних відношень між поняттями; різновиди таких логічних операцій над поняттями, як визначення, поділу, узагальнення та обмеження</p> <p><i>вміти:</i> правильно визначати зміст та обсяг понять; встановлювати логічні відношення між поняттями; правильно формулювати визначення понять, здійснювати класифікацію понять за чітко визначеною підставою, шукати родові та видові поняття стосовно вихідних понять; розпізнавати логічні помилки, допущенні у визначеннях, при поділі та класифікаціях, при узагальненні чи обмеженні понять</p>
Тема 3 Висловлювання як форма мислення	<p><i>знати:</i> істотні ознаки висловлювання як форми мислення; структурні елементи висловлювань; види висловлювань; критерії встановлення логічних відношень між висловлюваннями; різновиди висловлювань; критерії визначення істиннісного значення простих та складних висловлювань;</p> <p><i>вміти:</i> визначати структурні елементи та форму побудови запропонованих висловлювань; визначати розподіленість термінів атрибутивних висловлювань; встановлювати відношення між висловлюваннями за істинністю; використовуючи схему „логічного квадрату”, самостійно виводити нові висловлювання та встановлювати їхнє істиннісне значення</p>
Тема 4 Основні закони мислення	<p><i>знати:</i> специфіку визначення логічного закону в традиційній та символічній формальній логіках;</p>

	<p>різновиди основних законів традиційної логіки; вимоги логічних законів, що виражають принципи правильно побудованих міркувань; типи логічних помилок, що виникають в результаті порушення вимог законів логіки</p> <p><i>вміти:</i> дотримуватись вимог законів логіки при побудові власних міркувань; здійснювати критичний аналіз міркувань з точки зору вимог законів логіки; визначати типи логічних помилок, що виникли в результаті порушення вимог законів логіки</p>
<p>Тема 5 Умовивід як форма мислення</p>	<p><i>знати:</i> істотні ознаки умовиводу як форми мислення; структурні елементи умовиводу; типи відношення логічного слідування між засновками та висновком умовиводів; види умовиводів та підстави для їхньої класифікації; правила отримання істинних висновків в дедуктивних, індуктивних умовиводах та при аналогії</p> <p><i>вміти:</i> визначати структуру та форму побудови запропонованих умовиводів; здійснювати критичний аналіз висновків на підставі врахування правил виведення; відновлювати ентимеми та перевіряти їхню правильність; самостійно будувати умовиводи та давати їм логічну оцінку</p>
<p>Тема 6 Доведення та спростування як логічні операції</p>	<p><i>знати:</i> спільні та відмінні риси доведення та спростування як логічних операцій; вимоги логіки щодо тези, аргументів та демонстрації; логічні способи доведень та спростувань</p> <p><i>вміти:</i> здійснювати критичний аналіз запропонованих доведень чи спростувань: визначати їхні структурні елементи, способи здійснення та логічну коректність; визначати типи логічних помилок, що виникли в результаті порушення правил доведення; будувати власні приклади доведень чи спростувань, використовуючи при цьому задані змістовні та логічні параметри /як-то: тему тези, форму демонстрації, вид доведення, підбір необхідних та достатніх аргументів тощо/</p>
<p>Тема 7 Логічні основи ведення суперечок</p>	<p><i>знати:</i> предмет дослідження еристики як логічної теорії суперечок; види суперечок та підстави їхньої класифікації; тактичні і стратегічні прийоми ведення дискусій та полемік; правила ведення суперечок; типові софістичні прийоми, що найчастіше використовуються в суперечках; особливості риторичних та психологічних засобів впливу на співрозмовника під час суперечок</p> <p><i>вміти:</i> здійснювати критичний аналіз суперечки: визначати її предмет, мету, засоби та форму проведення;</p>

	розпізнавати логічні помилки у суперечках та давати їм логічну оцінку /спосіб походження, тип помилки, спосіб усунення тощо/; свідомо вибирати найоптимальніший з точки зору логіки спосіб аргументації, а також стратегію та тактику використання цієї аргументації в учбових дебатах на задану тематику
Тема 8 Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання	<i>знати:</i> зміст ключових понять евристики як логічної теорії наукового пошуку („пошук”, „проблема”, „запитання”, „гіпотеза”, „теорія”, „логічний метод”, „парадокс” тощо); види запитань і відповідей, логічних методів, теорій, парадоксів; логічні вимоги до запитань та відповідей <i>вміти:</i> виявляти логічні помилки у запитаннях та відповідях, що виникають на різних стадіях вирішення наукових проблем; здійснювати критичний аналіз логічних парадоксів

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ДИСЦИПЛІНИ

Лекційний курс

Шифр змістового модуля	Назва змістового модуля та теми лекції	Кількість аудиторних годин
ЗМ № 1.	Вступ до логіки. Тема 1. Предмет і метод науки логіки.	2 год.
ЗМ № 2.	Основні форми і закони мислення. Тема 2. Поняття як форма мислення. Тема 3. Висловлювання як форма мислення. Тема 4. Основні закони мислення. Тема 5. Умовивід як форма мислення.	10 год. , з них: 2 год. 2 год. 2 год. 4 год.
ЗМ № 3.	Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності. Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції. Тема 7. Логічні основи ведення суперечок. Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.	6 год. , з них: 2 год. 2 год. 2 год.
Разом:		18 год.

Семінарські заняття

Шифр змістового модуля	Назва змістового модуля та теми семінарського заняття	Кількість аудиторних годин
ЗМ № 1	Вступ до логіки. Тема 1. Предмет і метод науки логіки.	2 год.
ЗМ № 2	Основні форми і закони мислення. Тема 2. Поняття як форма мислення. Тема 3. Висловлювання як форма мислення. Тема 4. Основні закони мислення.	12 год. , з них: 4 год. 2 год. 2 год.

	Тема 5. Умовивід як форма мислення.	4 год.
ЗМ № 3	Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності. Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції. Тема 7. Логічні основи ведення суперечок. Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.	4 год. , з них: 2 год. 2 год. 0 год.
Разом:		18 год.

Самостійна робота студента

Шифр змістового модуля	Назва змістового модуля та теми для самостійної роботи	Кількість годин
ЗМ № 1	Вступ до логіки. Тема 1. Предмет і метод науки логіки.	4 год.
ЗМ № 2	Основні форми і закони мислення. Тема 2. Поняття як форма мислення. Тема 3. Висловлювання як форма мислення. Тема 4. Основні закони мислення. Тема 5. Умовивід як форма мислення.	20 год. , з них: 4 год. 4 год. 4 год. 8 год.
ЗМ № 3	Логічні основи теоретико-пізнавальної та соціально-комунікативної діяльності. Тема 6. Доведення і спростування як логічні операції. Тема 7. Логічні основи ведення суперечок. Тема 8. Логіка формування нового знання. Парадокси наукового пізнання.	12 год. , з них: 4 год. 4 год. 4 год.
Разом:		36 год.

КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ

Оцінювання рівня знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

Розподіл максимальної кількості балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни „Логіка” здійснюється наступним чином:

за поточну успішність – 50 балів;

за підсумковий контроль – 50 балів.

Згідно навчальної програми формою підсумкового семестрового контролю з дисципліни „Логіка” є залік (і для денної, і для заочної форм навчання), який проводиться у письмовій формі шляхом виконання тестових завдань.

При оформленні документів за залікову сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами:

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку		Залік
A	90 – 100	5	Відмінно	<i>Зараховано</i>
B	81-89	4	Дуже добре	
C	71-80		Добре	
D	61-70	3	Задовільно	
E	51-60		Достатньо	
FX	25-50	2	Незадовільно (з правом перездачі)	<i>Не зараховано</i>
F	0-24	2	Незадовільно (з повторним прослуховуванням курсу)	<i>Не зараховано</i>

Бали за *поточну успішність* студентів виставляються по результатам його опитувань під час семінарських занять.

Оцінювання рівня знань студентів на семінарських заняттях здійснюється на підставі врахування якості опрацювання питань для самостійної праці, якості виконання домашніх вправ і завдань, рівня відповідей (усних та письмових) під час аудиторного опитування та його активності на занятті. Система оцінювання здійснюється за 5-бальною шкалою на підставі наступних критеріїв:

Оцінка / рівень знань	Критерії успішності
«0» / нб	відмова від усного опитування; не написання письмової тематичної самостійної роботи без поважної причини; відсутність на занятті без поважної причини; відсутність відробки заняття, пропущеного з поважної причини

«1» («незадовільно»)	відсутність оцінки за усне опитування; правильна відповідь лише на 1-2 запитання з письмової тематичної самостійної роботи (із 10-ти запропонованих)
«2» («незадовільно»)	низький рівень знань теоретичного матеріалу по темі; невиконання домашніх завдань; не опрацьовані питання для самоконтролю; правильна відповідь лише на 3-4 запитання з письмової тематичної самостійної роботи (із 10-ти запропонованих)
«3» («задовільно»)	посередній рівень теоретичних знань по темі; у студента наявні розв'язки домашніх завдань, однак він демонструє своє нерозуміння цих розв'язків; завдання для самоконтролю опрацьовані лише частково; правильна відповідь лише на 5-6 запитань з письмової тематичної самостійної роботи (із 10-ти запропонованих); пасивність під час обговорення питань теми та аудиторних розв'язків логічних завдань
«4» («добре»)	достатній рівень теоретичних знань по темі; студент може пояснити розв'язки домашніх вправ, але не вміє застосовувати принципи цих розв'язків до аудиторних завдань; якісно опрацьовані завдання для самоконтролю; правильна відповідь лише на 7-8 запитань з письмової тематичної самостійної роботи (із 10-ти запропонованих); активність під час обговорення питань теми та аудиторних розв'язків логічних завдань
«5» («відмінно»)	якісний рівень теоретичних знань по темі; студент може пояснити розв'язки домашніх завдань і успішно застосовує принципи цих розв'язків до аудиторних завдань; якісно опрацьовані завдання для самоконтролю, наявність оригінального, творчого підходу до вирішення проблемних завдань; вміння застосовувати набуті знання для логічного аналізу тематичного (фахового) знання, розуміння методологічної функції отриманих знань з логіки для подальшої теоретичної діяльності; правильна відповідь на 9-10 запитань з письмової тематичної самостійної роботи (із 10-ти запропонованих); активність під час обговорення питань теми та аудиторних розв'язків логічних завдань

Відпрацювання семінарських занять, пропущених з поважної причини (хвороби, важких сімейних обставин тощо), відбувається не пізніше як протягом наступного тижня, коли студент повернувся до навчання, та за наявності відповідних довідок, які засвідчують причину його відсутності. Форма відпрацювання – написання тематичної письмової самостійної роботи.

Підсумковий результат за поточну успішність студентів виставляється шляхом визначення його *середньо-арифметичної оцінки* по всім темам з дисципліни „Логіка” та на підставі врахування його успішності по *всім* формами поточного опитування.

Якщо середня оцінка студента за поточну успішність в кінці семестру є більша, ніж 4, то такий студент допускається до заліку та може бути атестований з дисципліни „Логіка” без складання підсумкового залікового тесту. В такому випадку до його оцінки застосовується *коефіцієнт 20*, а отримана кількість балів (від 81 до 100 за 100-бальною

шкалою) переводиться за національною шкалою в результат „зараховано” та записується у залікову відомість.

Якщо середня оцінка студента за поточну успішність в кінці семестру знаходиться в діапазоні від 2,6 до 4 включно, то такий студент допускається до підсумкового залікового тесту. В такому випадку до його оцінки застосовується коефіцієнт 10. Таким чином, отримана кількість балів (від 26 до 50 за 100-бальною шкалою) визначається як результат лише поточної успішності. Сумарна кількість балів з дисципліни виставляється на підставі додавання до балів за поточну успішність й тих балів, котрі студент отримує за заліковий тест.

При оформленні документів за залікову сесію ця сумарна кількість балів переводиться в національну шкалу „зараховано” чи „незараховано” у відповідності до вищеподаної таблиці відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Якщо середня оцінка студента за поточну успішність в кінці семестру є меншою, ніж 2,6, то такий студент не допускається до складання заліку, а у залікову відомість йому виставляється „незараховано”. Кількість балів такого студента визначається шляхом множення його середньої поточної оцінки на коефіцієнт 20 і може коливатися від 0 до 50 за 100-бальною шкалою. Такий студент скеровується на залік за талоном № 2 і здає його в письмовій формі протягом додаткової сесії по ліквідації академзаборгованостей.

Результати поточної успішності студентів, інформацію про їх допуск чи не допуск до заліку, список претендентів на отримання заліку без складання залікового тесту оголошуються викладачем на останньому семінарському занятті.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Для поточного контролю, який здійснюється під час семінарських занять:

усне опитування теоретичного матеріалу по темі заняття; розв’язок аудиторних практичних вправ і завдань; короткострокові тематичні письмові самостійні роботи.

Для контролю самостійної роботи, який здійснюється під час семінарських занять: заслуховування відповідей на запитання, запропонованих для самоконтролю, перевірка розв’язків домашніх практичних вправ і завдань; термінологічні диктанти по матеріалу, запропонованому для самостійного опрацювання.

Для підсумкового контролю: для студентів, які не набрали належної кількості балів в результаті поточної успішності, рекомендовано провести залік у формі тестового опитування, яке включає в себе як теоретичний, так і практичний матеріал. Тестові завдання сформульовано за двома типами: у формі відкритих текстових запитань та у формі тестових запитань на вибір однієї правильної відповіді серед 5 запропонованих варіантів відповідей. Запитання залікових тестів з дисципліни „Логіка” затвержені на Вченій раді філософського факультету ЛНУ ім. Івана Франка та зберігаються на кафедрі історії філософії.